

Mr. Hugo Jansz. de Groot (1583-1645)

Groot (Grotius), Mr. Hugo Jansz. de, geb. Delft 10 april 1583, zijn geboortehuis stond aan de Oude Langendijk, ongeveer waar nu de Maria van Reigersberchstraat is. Hugo de Groot stamde uit een voorname regentenfamilie, waarvan hij zich terdege bewust was. Zijn grootvader was achtereenvolgens raad, burgemeester en thesaurier van Delft geweest en ook zijn vader, een zeer ontwikkelde man die omgang had met vrienden van een hoog intellectueel niveau, diende de stad in verschillende belangrijke functies. Stellig is dit milieu van grote betekenis geweest voor de ontwikkeling van de uitzonderlijk begaafde knaap, die spoedig de reputatie had van een wonderkind te zijn. Op 8-jarige leeftijd schreef hij al Latijnse verzen en toen hij 12 was, publiceerde hij een aan Frederik Hendrik, de latere stadhouder, opgedragen ode in het Grieks. Hij stond toen reeds een jaar ingeschreven als student aan de Leidse universiteit, waar hij zich vooral verdiepte in het Romeinse recht, de klassieken en de theologie. In 1598 maakte hij deel uit van een gezantschap naar Frankrijk, dat onder leiding stond van Justinus van Nassau en Johan van Oldenbarnevelt. Bij deze gelegenheid moet de Franse koning, Hendrik IV, hem "het wonder van Holland" genoemd hebben. In datzelfde jaar promoveerde Hugo, 16 jaar oud, te Orleans in de rechten. Het volgende jaar vestigde hij zich als advocaat in Den Haag, waar hij zich een grote naam verwierf. Toen de V.O.C. in een juridisch geschil over een buitkwestie verwickeld raakte, werd De Groot verzocht haar aanspraken te verdedigen. Zo ontstond in 1605 zijn verhandeling over het buitrecht, die in 1609 een logisch vervolg vond in het werk "Mare liberum" (De vrije zee). Toen was ook reeds zijn ambtelijke loopbaan begonnen. In 1607 was hij aangesteld tot advocaat-fiscaal (openbaar aanklager) van het Hof van Holland. In 1613 werd Hugo de Groot benoemd tot pensionaris van Rotterdam, een functie waarin hij direct te maken had met de Staten van Holland en de Staten-Generaal. Zo kwam hij meer en meer op de voorgrond in 's lands politiek, waarbij hij nauwe aansluiting zocht bij Oldenbarnevelt. Helaas werd in die jaren de Republiek verscheurd door godsdienstige twisten, die nauw verweven waren met politieke geschillen (Remonstranten en Contra- remonstranten). Door ingrijpen van Maurits werd de eenheid ten slotte bewaard en moesten de Remonstranten het veld ruimen. Hun leiders werden zwaar gestraft. Oldenbarnevelt werd in 1619 ter dood veroordeeld en onthoofd. Hugo de Groot werd veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf, terwijl zijn bezittingen verbeurd werden verklaard. Later kreeg zijn vrouw verlof zich met de kinderen bij hem te voegen op Loevestein. Meer dan twee jaar heeft De Groot op Loevestein doorgebracht. Gelukkig mocht hij er boeken ontvangen, zodat hij zijn studie kon voortzetten.

Ook schreef hij hier twee werkjes en wel in het Nederlands. Het ene is de "Inleiding tot de Hollandsche Rechtsgeleerdheid". Het was vooral bedoeld als onderricht voor zijn kinderen en zijn knecht Willem van der Velde, die later nog advocaat geworden is. Het andere was vooral bestemd voor zeelui, die vaak met andere godsdiensten te maken kregen, en heet "Het Bewijs van den waren Godsdienst". Op 22 maart 1621 wist De Groot met hulp van zijn vrouw en de dienstbode Elsie van Houweningen in een boekenkist Loevestein te ontluchten. De kist is nog te zien in het stedelijk museum Het Prinsenhof, maar er zijn meer plaatsen die zich beroemen op het bezit van de echte kist. Na een kort verblijf te Antwerpen begaf Grotius zich naar Parijs, waar hij met alle voorkomendheid werd ontvangen. De Franse koning, Lodewijk XIII, kende hem zelfs een jaargeld toe. Maar de betaling daarvan ging niet zo vlot als de toekenning, zodat Grotius vaak in financiële moeilijkheden verkeerde, voor al toen zijn gezin zich bij hem had gevoegd. In deze jaren schreef hij zijn beroemde boek "De iure belli ac pacis" (Over het recht van oorlog en vrede), dat onmiddellijk bij het verschijnen in 1625 als een meesterwerk werd erkend. Ondanks alles bleef De Groot hopen op eerherstel en op de mogelijkheid van terugkeer naar de Republiek, vooral toen Frederik Hendrik in 1623 Maurits als stadhouder was op gevolgd. Toen dat eerherstel uitbleef, besloot hij in 1630 naar Holland terug te keren, zonder daarvoor toestemming te vragen. Hij vestigde zich eerst in Rotterdam, later in Amsterdam. In beide plaatsen werd hij goed ontvangen en zijn geboortestad gaf hem zelfs de in beslag genomen bezittingen terug. Maar Grotius was een weinig plooibaar man, die sterk op zijn recht stond. Hij weigerde aan de Staten van Holland kwijtschelding van straf te vragen, omdat dit gelijk zou staan met erkenning van schuld. En de Staten van hun kant meenden een wederrechtelijk verblijf op hun grondgebied niet te mogen tolereren. Dus lieten zij weten zich genoodzaakt te zien Grotius te arresteren. Deze begreep de wenk en verliet in 1632 voorgoed zijn vaderland, diep gekrenkt en verbitterd. Hij ging daarop in buitenlandse dienst en was van 1634 tot 1644 ambassadeur van Zweden aan het Franse hof. Begin 1645 werd hij naar Zweden ontboden. Hij maakte de reis via Amsterdam, terwijl zijn vrouw en dochter in Parijs bleven. In Stockholm werd De Groot met eerbetoen ontvangen, maar al spoedig bleek dat van voortzetting van zijn ambassadeurschap geen sprake kon zijn. Daarop besloot hij naar Parijs terug te keren. Op 12 augustus ging hij aan boord van een schip met bestemming Lübeck. Een zware storm wierp het schip echter op de kust van Oost-Pommeren, waarop De Groot besloot over land naar Lübeck te reizen. Het werd een afmattende tocht en bij aankomst in Rostock was hij volkomen uitgeput. Daar overleed hij op 28 augustus.

Door de zorgen van zijn zwager Nicolaas van Reigersberch werd zijn lichaam overgebracht naar Rotterdam en vandaar vervoerd naar Delft, waar het op 30 oktober werd bijgezet in de Nieuwe Kerk vlak bij het praalgraf van de Oranjes. "Hora ruit" was de lijfspreuk van Grotius: De tijd vervliegt. Daarna heeft hij geleefd, zoon van Jan Huigen de Groot en Alida Borren van Overschie.

Er zijn ongeveer 80 werken van hem bekend, die met elkaar meer dan 520 uitgaven en vertalingen hebben beleefd. Daarvan zijn de meeste uiteraard nu vergeten. Maar sommige werken van Grotius zijn tot op onze tijd van betekenis gebleven. Niet voor niets wordt hij genoemd de schepper van de Nederlandse rechtstaal en de grondlegger van het internationaal recht. Daarnaast was hij van betekenis als wijsgeer en theoloog, als historicus en dichter. In 1663 ontwierp Rombout Verhulst een grafmonument voor Hugo de Groot, dat echter niet is uitgevoerd. Dat wat nu zijn laatste rustplaats dekt dateert van 1781 en werd vervaardigd door de beeldhouwer H. van Zwoll. In 1886 werd het door de Haarlemse beeldhouwer F.L. Stracké vervaardigde standbeeld op de Markt onthuld. Verder herinneren de naam van een straat en een plein, van een basisschool en van een scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs te Delft aan Hugo de Groot, het orakel van Delft.

Hij huwde Den Haag 16 juli 1608 met Maria van Reigersberch, geb. Boulogne (Picardië) 7 oktober 1589, overl. Den Haag 19 april 1653, dochter van Pieter van Reigersberch, burgemeester van Veere, en Maria Nicolai.

Lit.:

- C.D. Goudappel, E.J. Marico, H.K. Nagtegaal en D. Wijbenga. Genealogische en Historische Encyclopedie van Delft, deel I (1984), blz. 103-106.
- Nederland's Adelsboek 1983, blz. 516.

Afeelding:

- Haags Historisch Museum 2006-0003-SCH

Vervaardiger:

- onbekend (1617)